

Fenomenul vapatului la adolescenții sub 16 ani

– sondaj –

www.consultantaeducationala.ro

Cons. Edu. Adriana STANCIU

Utilizarea Țigărilor electronice și a dispozitivelor de vapat a devenit un fenomen vizibil în rândul adolescenților, inclusiv la vârste la care consumul produselor cu nicotină ridică probleme importante de prevenție și educație pentru sănătate. Studiul de față urmărește explorarea experiențelor și percepțiilor adolescenților cu vârste între 11 și 16 ani privind vapatul, cu accent asupra expunerii în mediul școlar, experimentării personale, influenței grupului și gradului de cunoaștere a acestui comportament de către părinți.

Sondajul a fost realizat prin intermediul unui chestionar la care au răspuns 36 de adolescenți. Rezultatele arată că 91,7% dintre participanți au văzut colegi sau prieteni utilizând dispozitive de vapat, 66,7% declară că întâlnesc fenomenul des sau foarte des în pauzele școlare, iar 58,3% afirmă că au încercat cel puțin o dată să vazeze. Dintre cei 18 respondenți care, prin răspunsurile oferite, se identifică drept persoane care vazează, 14 afirmă că părinții nu cunosc acest comportament. Integrarea într-un grup de prieteni și curiozitatea sunt motivele cel mai frecvent asociate de respondenți cu inițierea vapatului.

Deși dimensiunea redusă a eșantionului nu permite generalizarea rezultatelor, datele sugerează existența unei diferențe importante între vizibilitatea fenomenului în universul social al adolescenților și vizibilitatea acestuia pentru adulți.

Introducere

Vapatul nu mai poate fi analizat exclusiv ca o alternativă la fumatul tradițional în rândul adulților. Utilizarea Țigărilor electronice este prezentă și în populația adolescentină, iar marile cercetări internaționale monitorizează în prezent acest comportament distinct de consumul Țigărilor convenționale.

Studiul internațional *Health Behaviour in School-aged Children* (HBSC), realizat în colaborare cu Biroul Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății, monitorizează inclusiv utilizarea Țigărilor electronice la adolescenții de 11, 13 și 15 ani. Raportul aferent cercetării 2021/2022 cuprinde date provenite din 44 de țări și regiuni din Europa, Asia Centrală și Canada și tratează utilizarea Țigărilor electronice ca parte a comportamentelor de consum de substanțe analizate în perioada adolescenței (World Health Organization Regional Office for Europe [WHO Europe], 2024).

Amploarea fenomenului este evidențiată și de datele *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs* (ESPAD). Raportul ESPAD 2024 reunește date de la peste 113.000 de elevi cu vârste de 15–16 ani din 37 de țări europene și analizează separat experimentarea Țigărilor electronice, utilizarea recentă, debutul timpuriu și motivele asociate primei utilizări (ESPAD Group, 2025). Existența acestor dimensiuni distincte de analiză este importantă deoarece simpla experimentare a unui dispozitiv nu este echivalentă cu utilizarea actuală sau regulată.

Problematica este relevantă și din perspectiva expunerii la nicotină. Centers for Disease Control and Prevention (CDC, 2025) arată că majoritatea Țigărilor electronice conțin nicotină și atrage atenția asupra faptului că aceasta poate afecta regiuni ale creierului adolescent implicate în procese precum atenția, învățarea, dispoziția și controlul impulsurilor.

În același timp, atractivitatea produselor nu poate fi analizată independent de modul în care acestea sunt concepute și prezentate. World Health Organization (WHO, 2024) atrage atenția asupra strategiilor utilizate pentru atragerea consumatorilor tineri și asupra rolului aromelor, designului produselor și marketingului în creșterea atractivității produselor cu tutun și nicotină pentru copii și adolescenți.

În acest context, sondajul de față nu urmărește estimarea prevalenței vapatului la nivelul populației adolescente din România, ci explorarea modului în care un grup de adolescenți cu vârste între 11 și 16 ani percepe și experimentează fenomenul în propriul mediu social și școlar.

Metodă

Sondajul a fost realizat prin aplicarea unui chestionar online la care au răspuns 36 de adolescenți cu vârste între 11 și 16 ani, cu domiciliul în București.

Din totalul participanților, 4 respondenți aveau 11–12 ani (11,1%), 20 aveau 13–14 ani (55,6%), iar 12 aveau 15–16 ani (33,3%).

Chestionarul a urmărit mai multe dimensiuni: familiarizarea cu Țigările electronice și dispozitivele de vapat, expunerea la acest comportament în grupul de colegi și prieteni, frecvența percepută a vapatului în pauzele școlare, experimentarea personală, motivele atribuite inițierii comportamentului, comunicarea despre vapat cu părinții și profesorii și cunoașterea de către părinți a comportamentului propriului copil.

Pentru întrebarea referitoare la motivele vapatului a fost permisă selectarea mai multor variante de răspuns, fiind investigate elemente precum integrarea într-un grup de prieteni, curiozitatea, presiunea socială, plictiseala, teribilismul și urmarea modelului parental.

Analiza datelor este una descriptivă, bazată pe frecvențele și ponderile răspunsurilor obținute.

Rezultate

Datele indică, în primul rând, un grad foarte ridicat de familiarizare cu fenomenul. 34 dintre cei 36 de respondenți (94,4%) au auzit despre țigări electronice sau dispozitive de vapat.

Mai importantă decât simpla cunoaștere a existenței acestora este însă expunerea directă în mediul social. 33 dintre cei 36 de respondenți (91,7%) au văzut colegi sau prieteni utilizând asemenea dispozitive. Fenomenul este vizibil inclusiv în spațiul școlar. 11 respondenți (30,6%) afirmă că observă vapatul *foarte des* în pauzele școlare, iar 13 (36,1%) răspund *des*. Alți 9 respondenți (25%) îl observă *uneori*, iar numai 3 (8,3%) aleg varianta *rar*. Prin urmare, 66,7% dintre adolescenții investigați declară că întâlnesc vapatul des sau foarte des în pauzele școlare.

În ceea ce privește experiența personală, 21 dintre cei 36 de respondenți (58,3%) declară că au încercat cel puțin o dată să vazeze, comparativ cu 15 respondenți (41,7%) care afirmă că nu au încercat. Acest rezultat trebuie interpretat exclusiv ca prevalență a experimentării în interiorul eșantionului. Întrebarea *Ai încercat vreodată să vazezi?* nu diferențiază între o experiență singulară și utilizarea repetată sau actuală. Distincția este importantă și este utilizată în cercetările internaționale. ESPAD, de exemplu, analizează separat utilizarea țigărilor electronice pe parcursul vieții și utilizarea într-o perioadă recentă (ESPAD Group, 2025).

De ce vazează adolescenții?

Rezultatele indică un rol important al dimensiunii sociale. Integrarea într-un grup de prieteni a fost selectată de 25 de respondenți (69,4%), reprezentând motivul cel mai frecvent atribuit vapatului. Curiozitatea ocupă poziția următoare, fiind menționată de 22 de respondenți (61,1%).

Plictiseala a fost indicată de 12 respondenți (33,3%), presiunea socială de 11 (30,6%), teribilismul de 6 (16,7%), iar urmarea modelului parental de 2 (5,6%). Fiind vorba despre o întrebare cu răspuns multiplu, respondentul având posibilitatea de a alege mai multe variante, procentele nu se însumează la 100%.

Datele sugerează că pentru adolescenții investigați vapatul nu este perceput exclusiv drept un comportament individual, ci și ca unul integrat în dinamica grupului. Această dimensiune este importantă pentru prevenție: simpla transmitere a informației despre efectele nicotinei poate să nu fie suficientă atunci când inițierea comportamentului este asociată cu apartenența, curiozitatea sau acceptarea socială.

Importanța investigării motivației este susținută și de metodologia cercetărilor europene. ESPAD include între dimensiunile investigate motivele primei utilizări a țigărilor electronice, ceea ce permite o înțelegere mai nuanțată a comportamentului decât simpla măsurare a prevalenței (ESPAD Group, 2025).

Cât de vizibil este comportamentul vapatului pentru părinți?

Unul dintre cele mai interesante rezultate ale sondajului privește relația dintre comportamentul adolescentului și cunoașterea acestuia de către familie. La întrebarea referitoare la comunicarea despre vapat, 12 respondenți (33,3%) declară că au discutat doar cu părinții, 10 (27,8%) atât cu părinții, cât și cu profesorii, iar 3 (8,3%) numai cu profesorii. 11 respondenți (30,6%) afirmă că nu au discutat cu nimeni despre subiect.

Diferența devine și mai evidentă în cazul respondenților care vapează. La întrebarea privind cunoașterea comportamentului de către părinți, 18 respondenți au selectat varianta *Nu vapez*. Dintre ceilalți 18 respondenți, numai 4 declară că părinții știu că vapează, în timp ce 14 afirmă că părinții nu știu.

Prin urmare, dintre respondenții care se identifică prin acest răspuns drept persoane care vapează, 77,8% (aproape 8 din 10) declară că părinții lor nu știu. Rezultatul nu înseamnă că 8 din 10 adolescenți vapează și nici că 8 din 10 adolescenți din România ascund acest comportament, procentul descrie exclusiv subgrupul celor 18 respondenți din eșantion care, prin răspunsul la această întrebare, indică faptul că vapează. Cu toate aceste precauții, rezultatul evidențiază un aspect relevant pentru consilierea educațională și prevenția vapatului, respectiv un comportament poate fi foarte vizibil în grupul adolescenților și, simultan, mult mai puțin vizibil pentru adulții din apropierea lor. În cadrul eșantionului, 91,7% dintre respondenți au văzut colegi sau prieteni vapând, însă majoritatea respondenților care declară că vapează spun că părinții nu cunosc acest lucru.

Discuții

Rezultatele sondajului trebuie privite în contextul mai larg al prezenței vapatului în mediul adolescentin. Faptul că studiul HBSC monitorizează utilizarea țigărilor electronice inclusiv în rândul adolescenților de 11, 13 și 15 ani demonstrează relevanța investigării fenomenului înainte de apropierea de vârsta majoratului (WHO Europe, 2024). În aceeași direcție, ESPAD investighează inclusiv debutul utilizării țigărilor electronice la vârsta de 13 ani sau mai devreme (ESPAD Group, 2025).

Datele sondajului de față atrag atenția în special asupra vizibilității și posibilei normalizări sociale a vapatului. Atunci când aproape toți respondenții cunosc fenomenul, peste 90% au văzut colegi sau prieteni vapând, iar două treimi afirmă că întâlnesc comportamentul des sau foarte des în pauzele școlare, dispozitivul de vapat poate ajunge să fie perceput ca un element familiar al mediului social adolescentin. Această posibilă normalizare trebuie analizată și în raport cu caracteristicile produselor. WHO (2024) atrage atenția asupra modului în care aromele, designul și strategiile de marketing pot crește atractivitatea produselor cu nicotină pentru publicul tânăr. Aspectul este relevant inclusiv pentru capacitatea adulților de a identifica aceste produse, unele dispozitive putând avea un design diferit de imaginea tradițională asociată produselor din tutun.

Din perspectivă educațională, rezultatele sugerează că prevenția nu ar trebui să se rezume doar la transmiterea mesajului că vapatul nu e sănătos. Dacă integrarea în grup și curiozitatea reprezintă principalele explicații oferite de adolescenții investigați, intervențiile pot include dezvoltarea capacității de gestionare a presiunii grupului, discutarea mecanismelor de influență socială, dezvoltarea alfabetizării privind strategiile de marketing și crearea unor contexte în care adolescentul poate discuta cu un adult fără teama unei reacții punitive. Informarea privind riscurile rămâne însă o componentă importantă a prevenției. CDC (2025) subliniază potențialul nicotinei de a produce dependență și vulnerabilitatea creierului adolescent aflat încă în dezvoltare, inclusiv în ceea ce privește procese precum atenția, învățarea și controlul impulsurilor.

Rezultatele studiului sugerează, prin urmare, necesitatea unei abordări care să combine informarea, prevenția, comunicarea familială și înțelegerea mecanismelor sociale ale comportamentului. În cazul adolescenților, simpla cunoaștere a riscurilor nu trebuie confundată cu absența comportamentului de risc.

Limitările cercetării

Principala limitare a sondajului este dimensiunea redusă a eșantionului, format din 36 de respondenți. Cercetarea nu utilizează un eșantion reprezentativ la nivel național, astfel încât procentele obținute nu pot fi extrapolate la toată populația adolescentină din România.

O altă limitare este reprezentată de caracterul auto-raportat al datelor. Vapatul poate constitui un subiect sensibil, iar răspunsurile pot fi influențate de dezirabilitatea socială, teama de judecată sau interpretarea diferită a întrebărilor. De asemenea, trebuie diferențiată experimentarea ocazională de consumul zilnic. Cei 58,3% care declară că au încercat vreodată să vazeze nu pot fi considerați automat utilizatori actuali. Trei dintre respondenții care declaraseră anterior că au încercat au selectat ulterior varianta *Nu vazez*, ceea ce poate indica o experiență punctuală care nu a fost continuată. Chestionarul nu stabilește frecvența individuală a consumului, tipul dispozitivului utilizat, conținutul produsului, prezența sau concentrația nicotinei și nici vârsta exactă a primei experiențe. Aceste dimensiuni ar putea fi investigate într-o cercetare ulterioară. În plus, frecvența vapatului în pauzele școlare reprezintă percepția participanților și nu rezultatul unei observații directe realizate în mediul școlar. Rezultatul poate fi interpretat ca indicator al vizibilității percepute a fenomenului, nu ca măsurare obiectivă a prevalenței vapatului în școli.

Concluzii

Rezultatele sondajului conturează un fenomen foarte vizibil în universul social al adolescenților investigați. 91,7% dintre respondenți au văzut colegi sau prieteni vapoand, 66,7% afirmă că întâlnesc vapatul des sau foarte des în pauzele școlare, iar 58,3% au experimentat cel puțin o dată

un asemenea dispozitiv. Unul dintre cele mai importante rezultate nu privește însă simpla experimentare, ci diferența dintre ceea ce văd adolescenții și ceea ce știu părinții. Dintre cei 18 respondenți care indică faptul că vapează, 77,8% declară că părinții nu cunosc comportamentul.

Prevenția ar trebui, în consecință, să includă nu numai informarea despre riscurile asociate nicotinei și țigărilor electronice, susținută de literatura de specialitate (CDC, 2025), ci și înțelegerea influenței grupului și a atractivității produselor pentru publicul tânăr (WHO, 2024), precum și construirea unui dialog real între adolescenți, familie și școală.

Un părinte informat despre existența fenomenului nu este automat un părinte care știe că propriul copil vapează. Din această perspectivă, întrebarea relevantă pentru adulți nu mai este doar dacă știu ce este un *vape pen*, ci dacă l-ar recunoaște dacă s-ar afla printre lucrurile copilului său?

Bibliografie

- Centers for Disease Control and Prevention. (2025). *Health effects of vaping*. <https://www.cdc.gov/tobacco/e-cigarettes/health-effects.html>
- ESPAD Group. (2025). *ESPAD report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. <https://www.espad.org/espad-report-2024>
- World Health Organization. (2024). *Hooking the next generation: How the tobacco industry captures young customers*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240094642>
- World Health Organization Regional Office for Europe. (2024). *A focus on adolescent substance use in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey (Vol. 3)*. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289060936>